

Kick-off för Fredsams projekt Ett kärnvapenfritt Sverige

Den 10 mars 2018 kl. 10.30-16.00, Ingrid Segerstedts gymnasium, Göteborg

Vägen mot kärnvapenförbud

Gabriella Irsten, IKFFs politiska handläggare, tidigare verksam vid det IKFFs internationella kontor i Genève.

Som alla vet fick ICAN, International Campaign to Abolish Nuclear Weapons, 2017 års Fredspris i Oslo. ICAN består av 468 anslutna föreningar i sammanlagt 101 länder. Drivande har framför allt IPPNW (International Physicians for Prevention of Nuclear War) och IKFF varit.

Motivering till att ICAN tilldelades Nobels fredspris: ”Nobels fredspris 2017. Kampanjen prisas för sitt arbete med att synliggöra kärnvapnens humanitära konsekvenser och för sin avgörande roll i antagandet av FN:s kärnvapenförbud tidigare i år.”

ICAN bildas och retoriken ändras. ICAN lanserades 2007 av den internationella läkarrörelsen mot kärnvapen (IPPNW). Man satte fokus på de humanitära konsekvenserna att användning av kärnvapen. Man ändrade retoriken till ett mänskligt perspektiv. Inspiration fanns i FN-konventionerna mot landminor och klusterbomber som blivit förbjudna och som påverkat även de länder som inte skrivit under och ratificerat avtalen. Slutligen bestämde man att bygga upp ett starkt offentligt stöd genom att engagera breda grupper av aktörer. Majoriteten av planetens stater har inte kärnvapen.

Historisk översikt: 1945 – atombomberna sprängdes över Japan.

1946 – en första FN-konvention utmärkte ett försök att få bort kärnvapnen

1962 – den första nedrustningskonferensen i Genève kom sedan att följas av många fler

1968 – Icke-spridningsavtalet, NPT (Non-Proliferation Treaty). Förhandlingar började och avtalet trädde i kraft som internationell lag 1970. (Se gärna www.laromkarnvapen.se Kärnvapen & världen.)

1996 – Provstoppsavtalet (CTBT)

Kärnvapenfria zoner

Röda korset resolutioner

Mer om NPT: I princip alla världens stater utom Indien, Pakistan, Israel och Nordkorea under-tecknade avtalet som gjorde en uppdelning mellan kärnvapenstater och icke-kärnvapenstater. Avtalet hade tre pelare:

1. Icke-spridning. Inga fler länder skulle skaffa sig kärnvapen. I utbyte skulle de länder som inte har kärnvapen få hjälp att skaffa sig kärnkraft. Vid den här tiden fanns det fem kärnvapenstater: USA, Sovjetunionen, Kina, Storbritannien och Frankrike.
2. Kärnkraftsteknologin ska användas fredligt
3. Kärnvapenstaterna förband sig att avrusta sina kärnvapenarsenaler (artikel nummer VI). Ingen tidpunkt sattes.

Artikel VI ålägger alla parter att “pursue negotiations in good faith on effective measures relating to the cessation of nuclear arms race at an early date and to nuclear disarmament.” Detta uppfylls inte. Alla kärnvapenstater upprustar och förnyar sina arsenaler trots en numerär minskning.

Man talar om horisontell och vertikal nedrustning. Den horisontella handlar om mängden vapen och där har nedrustning skett. Den vertikala handlar om modernisering av kärnvapen och där händer det väldigt mycket nu. Detta går emot NPT-avtalet. Avtalet avser att kärnvapenstaterna ska förhandla fram nya, effektivare avtal som leder till nedrustning.

Vart femte år sker en översynskonferens, Review Conference. Slutdokumentet i RevCon 2010 talade om djup oro för de katastrofala konsekvenserna av varje användning av kärnvapen. Det

var den första gången man skrivit om de humanitära konsekvenserna av användning av kärnvapen.

Det humanitära initiativet. RevCoo 2010 blev utgångspunkt för ”Det humanitära initiativet” som ICAN bygger på. Fokus lades nu inte på nedrustning som man gjort förut. Därefter sammankallade ICAN till tre forskningsbaserade konferenser om de katastrofala konsekvenserna. Det var i Oslo, Mexico och Wien.

2016 bildades en öppen arbetsgrupp i FN. Den skulle behandla en framtida avtalstext. 2016 antogs en resolution i Generalförsamlingen. Denna ledde 2017 till fyra veckors förhandling (27 – 31 mars och 15 juni – 7 juli i New York). Den 7 juli röstades det om avtalstexten till en FN-konvention om ett internationellt förbud mot kärnvapen. Den antogs av 122 stater, där Sverige var en. Ingen kärnvapenstat var med vid förhandlingarna som de bojkottade. Nederländerna var den enda Nato-staten som deltog men röstade sedan nej.

Avtalet öppnades för signering den 20 september. Fram till den 9 mars i år har 57 länder signerat avtalet och 5 av dessa har ratificerat det. Ratificeringsprocessen är ganska lång. Ratificering är beslutet i riksdagen och inför det brukar man kontrollera texten mot andra avtal. För att lagen ska träda i kraft måste 50 länder ratificerat den.

Det har visat sig att även de länder som inte ratificerat har påverkats. Det gäller t ex konventionerna som förbjuder klustervapen och landminor. Sålunda har USA stängt fabriker trots att de inte har skrivit under och ratificerat. Idag ses kärnvapeninnehav som något som ger makt till en stat. Genom ett internationellt förbud mot kärnvapen kommer det att ändras. Kärnvapeninnehav kommer att stigmatiseras, det blir ”fula” vapen som inte ger prestige. **Internationell lag är normbyggande.**

Avtalstexten från den 7 juli 2017 förbjuder länderna att utveckla kärnvapen, använda, pröva, utplacera, ta emot, hota med dem och att understödja andra staters kärnvapenprogram.

Sverige deltog aktivt i förhandlingarna. Ännu i slutet av augusti planerade utrikesminister Margot Wallström att skriva under avtalstexten. SLMK hade i flera år arbetat för detta genom att samtala med de politiska partierna. Allianspartierna hade inte varit positiva. 2017 bjöd vi in till ett riksdagsseminarium. Inte förrän Margot Wallström skrev en tidningsartikel före jul hände något men därefter kritiserade allianspartierna den hårt. Det skrevs både rena felaktigheter och mycket som var otydligt.

Invändningar mot avtalet – och våra (ICAN:s) svar: Vi fick höra: Avtalet är ”tandlöst”. Vårt svar: Nej, det är inte tandlöst. Samtidigt sa de att det var väldigt farligt. Tandlöst och farligt! Kärnvapenstaterna reagerade våldsamt. Avtalet skulle omöjliggöra kärnvapen på svensk mark. Vårt svar: JA (det är avsikten). Det skulle omöjliggöra nuvarande svenskt militärt samarbete som involverar kärnvapenstaterna. Nej svarar vi. Vi kan samarbeta utan kärnvapen och det kan tydliggöras i kompletterande avtal. Det skulle påverka banker och investeringsfonder och det har redan börjat hända (vilket är avsikten). Det skulle omöjliggöra Nato-anslutning i framtiden. Vårt svar: Troligtvis inte. Island, Litauen, Norge, Danmark, Spanien och Nya Zeeland har speciella avtal som förbjuder kärnvapen på deras territorier i fredstid. Det behövs en deklARATION för att ej stå under kärnvapenparaplyet.

De som har invänt mot avtalet säger att det underminerar NPT-avtalet men tvärtom kompletterar det NPT-avtalet som ju påbjuder nedrustning i steg mot avrustning enligt artikel VI. Detta är något som står kvar i det nya avtalet.

Man har sagt att det saknas text om hur verifikationer ska ske. Svar. Det samma som i NPT-avtalet, alltså ingen skillnad. Det har också påståtts att avtalet är slarvigt. Det stämmer inte. Förhandlingarna skulle ha skett snabbt. Vi svarar Nja. Vi säger också att avtalet är banbrytande i internationell rätt. Det tar med aspekter som miljö, ursprungsbefolkningar, fattigdomsbekämpning.

Motståndarna säger att USA blir ”argt”. Det är inget nytt. Sådant lugnar ned sig.

Ovanstående är ICANs svar. Jag vill påpeka att IKFF är motståndare till svenskt medlemskap i Nato.

USA har inte i samma utsträckning som i förhållande till Sverige försökt påverka Irland och Österrike att inte skriva under avtalet (bl a brev från USAs försvarsminister James Mattis till Hultqvist med förtäckt hot om ”konsekvenser för det militära samarbetet mellan USA och Sverige).

När det gäller verifikation ska IAEA (Det internationella atomenergiorganet) ta hand om den precis som det står i NPT. En del hade velat ha striktare skrivning här men det blev samma som i NPT-avtalet. Debatt om detta har i åratal pågått i NPT.

Sverige. I oktober 2014 anslöt sig Sverige till Det humanitära initiativet. Oktober 2016 – Sverige röstar Ja till förhandlingar i FN. 2017 – Sverige deltar i förhandlingarna. Hösten 2017 – Det blir en hätsk debatt med många genusaspekter och nedvärderande omdömen om dem som stödjer avtalet. Försvarsminister Hultqvist står emot utrikesminister Wallström och riksdagen är splittrad.

Bra är att kärnvapen kommer upp till debatt. Det har länge varit tyst.

Nästa steg

Det handlar om att få avtalet att träda i kraft och skapa norm. Det brukar ta c:a två år för avtal att träda i kraft.

Förbudet ska stärka och komplettera andra processer.

Sverige: Utredning tillsätts. Den svenska regeringen beslutade i oktober att tillsätta en enmansutredning, Lars-Erik Lundin, innan regeringen skrev under avtalet. Utredningen skulle inte vara klar förrän den 31 oktober 2018, dvs efter valet. Vi i ICAN har träffat Lars. Erik några gånger. Han intervjuar i sin utredning många. Han ska utreda vad vårunderskrift kan betyda för andra samarbeten och avtal, också NPT. Han har sagt att han också ska ta med aspekter på vad som händer om Sverige INTE skriver under avtalet.

Det gäller att i debatten hålla fokus på de humanitära konsekvenserna. Olof Palmes internationella centrum har gjort en Sifo-undersökning som säger att 86% av svenskarna önskar att Sverige skriver under avtalet om internationellt förbud av kärnvapen.

Vi, IKFF och SLMK, gör en skuggutredning där vi lagt till egna punkter såsom att tala med experter runt om i världen.

Max Tegmark, en svensk känd fysiker har gjort ett upprop

Vad man kan göra

Mobilisera för underskrift av FN-förbudet mot kärnvapen

Skriva motioner både i partier och organisationer

Mejla politiker att gå med i Parliamentary Pledge: www.icanw.org/projects/pledge

Insändare i lokala media

Kontakta partier lokalt

Fokusera på S och C

Mobilisera folk: prata när du är ute någonstans

Framhåll de humanitära konsekvenserna: ”Sverige ska inte vara med och hota med att massmörda människor.”

Gör en lathund med huvudargumenten! Sammanställ material.

Utnyttja följande datum: 6 juni (Nationaldagen), 7 juli (årsdagen av avtalets röstning i Generalförsamlingen), 26 september (Nuclear Abolition Day, FN:s dag för totalt avskaffande av kärnvapen).

Här nedan finns två länkar: videoklipp och text. Det är vetenskapsmän som uttalat sig för ett kärnvapenförbud. Den svenska fysikprofessorn Max Tegmark har samlat nobelpristagare och andra inom vetenskapen kända personer som uttalat sig.

<https://futureoflife.org/nuclear-open-letter/>

<https://newsvoice.se/2017/09/13/nobelpristagare-varnar-karnvapen/>